

บทที่ 2

ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีจุดมุ่งหมายในการนำทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างเสริมความเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถแบ่งเนื้อหาได้ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.2 ข้อกำหนดสถานที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.3 เกณฑ์ในการกำหนดสถานที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการหาทำเลที่ตั้งและสถานที่ท่องเที่ยว
- 2.5 ปัจจัยในการกำหนดสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.1.1 ที่มาและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นับตั้งแต่คำว่า “Ecotourism” ได้เริ่มถูกกล่าวถึงถึงเมื่อทศวรรษที่ 1980 ศัพท์ต่าง ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ได้มีการนำมาใช้ ซึ่งในบางครั้งผิดความหมายหรือมีการใช้สลับกัน จึงก่อให้เกิดความสับสน และมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน และในส่วนี้จึงสื่อความหมาย และความสัมพันธ์ของศัพท์ต่าง ๆ กับนิยามของ “Ecotourism”

จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้แบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ การท่องเที่ยวหลักสำหรับนักท่องเที่ยว (mass) และการท่องเที่ยวทางเลือก (alternative) โดยแบ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (natural-based tourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (adventure tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวทางเลือก ที่ผสมผสานการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยเข้าด้วยกัน ดังแสดงด้วยภาพที่ 2.1 ดังนี้

ภาพที่ 2.1
ประเภทของการท่องเที่ยวและตัวแปรทางการท่องเที่ยว

ที่มา: France, 2002, p. 17.

โดยการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว 3 ลักษณะ คือ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (natural-based tourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism) และการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (adventure tourism) จะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว ตามตารางที่ 2.1 ดังนี้

ตารางที่ 2.1

ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวอื่น ๆ

Natural-Based tourism	Cultural tourism	Adventure tourism
การท่องเที่ยวโดยธรรมชาติ มุ่งเน้นการชื่นชมความงดงามของธรรมชาติ โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะมุ่งเน้นในเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเป็นหลัก แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะพิจารณาเป็นเรื่องรองลงไป โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกัน	การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย มีองค์ประกอบของการเสี่ยงภัย การทุ่มเทร่างกาย และต้องการทักษะเฉพาะทาง ในการประกอบกิจกรรม มีความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การเดินทางในป่า หรือทะเล เป็นต้น

ที่มา: Weaver, 2001, pp.16-18. (ดัดแปลง)

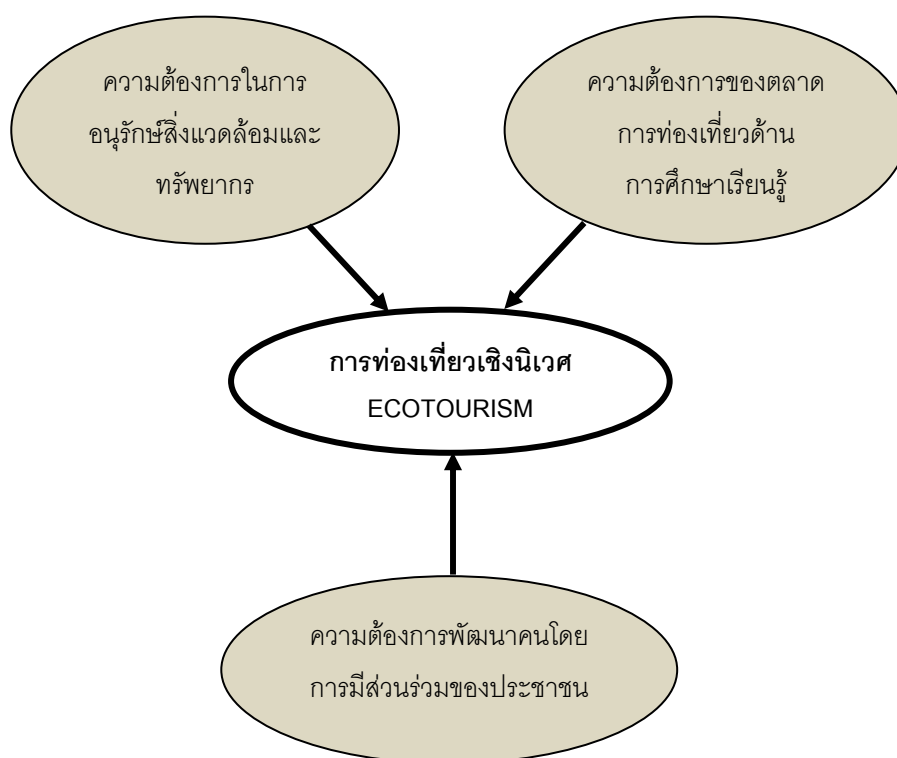
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544, น.1-2) ระบุถึงความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์และกระแสของโลกที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ

1) กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2) กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษา เรียนรู้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

3) กระแสความต้องการพัฒนานคน โดยมีส่วนร่วมของประชาชน

จากพลัง 3 กระแสนี้ จึงทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ นั่นคือ Green Tourism หรือ Ecotourism

ภาพที่ 2.2
กระแสดความต้องการการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยว

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544, น. 2.

ในช่วงกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแพร่ขยายไปทั่วโลก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำแผนพัฒนาและอนุรักษ์การท่องเที่ยว จึงได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาเรื่อง Ecotourism ในระยะแรกคณะทำงานได้มีมติให้ใช้คำจำกัดความ “Ecotourism” ในความหมายภาษาไทยว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต่อมาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ทำการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ และได้ขอราชบัณฑิตยสถานกำหนดความหมาย จนในที่สุดได้ความหมายของคำว่า “Ecotourism” คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึงการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

สถาบันวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย (2539) ได้ให้ความหมายว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการเข้าไปสัมผัสธรรมชาติ ซึ่งต้องการได้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้าไปมีความรู้เพิ่มขึ้นรวมทั้งสัมผัสสภาพธรรมชาติวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชากรในท้องถิ่น และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่ต้องการรักษาไว้"

สมาคมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (2540) ได้ให้ความหมายว่า "การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางที่มีจุดประสงค์เพื่อการเยี่ยมชมพื้นที่ธรรมชาติ ก่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเป็นมาตามธรรมชาติของสิ่งแวดล้อม โดยระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดโอกาสทางด้านเศรษฐกิจที่จะให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น"

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้ให้ความหมายว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน"

องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง 1) การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงธรรมชาติ 2) มีการให้ความรู้และสื่อความหมาย 3) เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มเล็ก 4) ลดผลกระทบที่เกิดกับธรรมชาติ 5) ก่อประโยชน์แก่คนท้องถิ่น 6) กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์

อย่างไรก็ตาม สาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงอยู่ในเรื่องของวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ ความต้องการในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นหนทาง และเครื่องมือในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2.1.2 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คณะวนศาสตร์ เกษตรศาสตร์ (2541) จากการนิยามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความหมายที่เป็นสาระสำคัญอันเป็นหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1) การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรรมชาติ และอาจรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้น โดยมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติหรือ

ลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่เน้นการเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2) เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ทำลาย และทำให้สิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติเสื่อมโทรม

3) เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงรุก

4) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะเดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้ว องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ได้เสนอหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนี้

1) การท่องเที่ยวที่ตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด

2) การเคารพในสังคม และวัฒนธรรมประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวให้เข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชุมชน

3) การสร้างความเจริญ มั่งคั่งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรจะก่อให้เกิดรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงแก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังควรก่อให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

จากหลักการดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ควบคุมผลกระทบทางลบให้เกิดน้อยที่สุด มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และพลังงาน มีการสร้างจิตสำนึกและกระบวนการในการศึกษาธรรมชาติเน้นการคงไว้ซึ่งธรรมชาติ ส่งเสริมจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงรุก ซึ่งเป็นผู้ให้มากกว่าผู้ทำลาย รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นและกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

2.1.3 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544, น.2-3) กำหนดองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการคือ

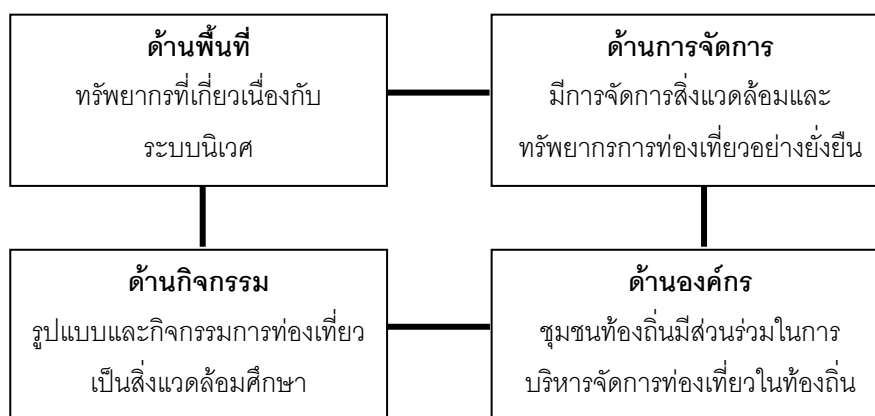
1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3) องค์ประกอบด้านกิจกรรม และกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และปฏิบัติตามแผน ได้รับผลประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า จนถึง การปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

ภาพที่ 2.3
องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544, น. 3.

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เป็นต้น

2.1.4 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิมล จิโรจน์ (2548, น.86-89) เสรี เวชบุษกร (2544, น.320-321) และศุณยวิชัย ปาไม้ (2541, น.320) สามารถสรุปได้ว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีวัตถุประสงค์เพื่อบริการนักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์ใหม่โดยที่แหล่งท่องเที่ยวนั้น จะต้องมีความเหมาะสมในระดับสากลเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เน้นผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ต้องดำเนินการวางแผนการพัฒนา จัดทำแผนงาน และแผนปฏิบัติเพื่อดำเนินงาน โดยสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติและท้องถิ่นเดิม ต้องมีการวางแผนพัฒนากฎระเบียบเพื่อความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ระหว่าง

ผู้ประกอบการ ภาครัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชนกับประชาชนในท้องถิ่น องค์กรประกอบธุรกิจการ
ท่องเที่ยวจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน

2) การให้การศึกษและสร้างจิตสำนึกเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้
การศึกษาต่อมัคคุเทศก์ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบ ประชาชนในท้องถิ่นทุกระดับให้มีการเรียนรู้
เพิ่มพูนประสบการณ์ ให้เกิดความรู้ใหม่ทันเหตุการณ์เพื่อการมีส่วนร่วมในการแนะนำและอธิบาย
ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อธรรมชาติกับนักท่องเที่ยวได้

3) การศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และมรดก
ทางวัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดี โบราณสถานต่าง ๆ เพื่อวางแผนการป้องกันความเสียหายที่
อาจเกิดขึ้น เช่น สร้างทางเดินในแหล่งธรรมชาติที่มีความเปราะบาง คำนึงถึงความปลอดภัยและมี
ระบบการสื่อสารที่ดี รวมถึงขีดความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับ
กิจกรรมและกระบวนการ

4) การเสริมสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความปรารถนาใน
การศึกษาเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์จากธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงควรคำนึงถึงการจัดให้มีบริการสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อให้นักท่องเที่ยว
ได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อเพิ่ม
ประสบการณ์และความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

5) การสร้างการยอมรับเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวนั้น เป็นสิ่ง
สำคัญ และจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันความขัดแย้ง และการ
ต่อต้านจากชุมชนที่อาจเกิดขึ้นได้ในภายหลัง รวมถึงชุมชนท้องถิ่นที่อยู่รอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยวควร
ได้รับการพิจารณาให้เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อช่วย
ให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในระยะยาว

6) การตรวจสอบผลกระทบจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าส่งผลต่อระบบนิเวศ และ
ความเข้าใจต่อระบบนิเวศที่สำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นซึ่งอาจเข้าใจไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นไปในทิศทาง
เดียวกัน รวมถึงการประเมินศักยภาพในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวให้
ความสนใจเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

2.2 ข้อกำหนดสถานที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544, น.31-32) กำหนดแนวคิดในการออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาสำหรับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการออกแบบก่อสร้างแหล่งที่พักเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นแนวคิดด้านการอนุรักษ์ที่สนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด และเอื้อประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีกลุ่มนักวิชาการ และผู้ประกอบการวิชาชีพด้านการวางแผนและออกแบบ ตลอดจนองค์กรและสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น The World Congress of the International Union of Architects (UIA), The American Institute of Architects (AIA), The International Council on Environmental Design (ICED) และองค์กรอื่น ๆ ในการร่วมกันกำหนดหลักการที่สำคัญในการออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนี้

- 1) ให้ความสำคัญกับคุณค่าสิทธิของมนุษย์และธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้องค์ประกอบของทั้งสองส่วนอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล และสามารถคงไว้ซึ่งความหลากหลายของกันและกันอย่างยั่งยืน
- 2) ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชื่อมโยงภายในระหว่างองค์ประกอบทุกส่วนของระบบ ธรรมชาติ และผลกระทบจากการออกแบบ ต่อองค์ประกอบแต่ละส่วนทุกระดับ
- 3) การออกแบบก่อสร้างต้องเคารพในความเป็นอัตตลักษณ์ท้องถิ่น สิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจกับวัตถุ และพิจารณาองค์ประกอบทุกส่วน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมภายในชุมชนสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ
- 4) คำนึงถึงผลทั้งทางตรงและทางอ้อมของการพัฒนาอันเป็นผลมาจากการออกแบบ ต่อความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์และระบบธรรมชาติ
- 5) สร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าในระยะยาวไม่สร้างปัญหาหรือผลกระทบในการบำรุงรักษาการบริหารจัดการตลอดจนปัญหาด้านความปลอดภัยให้กับคนรุ่นหลังต้องรับผิดชอบดูแล
- 6) สนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาอย่างคุ้มค่าและไม่มีของเสีย
- 7) ออกแบบเพื่อให้มีการใช้พลังงานอย่างประหยัดและคุ้มค่า เช่น การออกแบบอาคารโดยใช้วัสดุโปร่งแสงประกอบเพื่อลดการใช้แสงสว่างจากไฟฟ้า ควรมีช่องเปิดให้ลมพัดผ่านเพื่อลดการใช้เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

8) การออกแบบควรตระหนักเสมอว่าไม่มีสิ่งใดที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์จะคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและการออกแบบไม่สามารถแก้ไขปัญหาในทุก ๆ เรื่อง ดังนั้น จึงไม่ควรที่จะออกแบบเพื่อที่จะเอาชนะหรือควบคุมธรรมชาติ หากแต่ควรปล่อยให้ธรรมชาติเป็นแม่แบบหรือผู้ชี้นำการออกแบบ

จากข้อกำหนดสถานที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มีการเสนอแนวทางการพัฒนาการออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยั่งยืน โดยสามารถแบ่งตามประเด็นหลักได้ 9 ประเด็น (เขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง, 2542, น. 297-300) ดังนี้

1) การวางผังและลักษณะกายภาพของที่ตั้ง ควรพิจารณาถึงแนวทางในการวางผังโดยเคารพต่อสถานที่ตั้ง คือ การให้ความสำคัญถึงภาพรวมของที่ตั้งทั้งบริเวณไม่ใช่เฉพาะแต่ที่ตั้งโครงการเท่านั้น การวางแผนที่ดี คือ การสร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศให้น้อยที่สุด รวมทั้งให้การวางผังเป็นหัวใจในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยั่งยืน

2) สถาปัตยกรรมและการออกแบบ แนวทางที่ควรนำไปพิจารณาในการออกแบบ คือ สถาปัตยกรรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยั่งยืน ควรมีรูปแบบภูมิภาคนิยม และต้องคำนึงถึงสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยไม่ควรนำเอาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมภูมิภาคอื่นมาใช้ในการออกแบบ นอกจากนี้ ควรพิจารณาถึงแนวทางในการออกแบบสถาปัตยกรรม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และสภาพแวดล้อมมากกว่าเน้นที่รูปแบบสถาปัตยกรรม ส่วนแนวทางที่ว่า ไม่จำเป็นต้องสะท้อนสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของพื้นที่หรือเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แต่ออกแบบให้มีลักษณะไทยที่เด่นชัดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

3) ภูมิสถาปัตยกรรม และการออกแบบภูมิทัศน์ ที่ควรนำมาพิจารณาในประเด็นภูมิสถาปัตยกรรม และการออกแบบภูมิทัศน์ที่เด่นชัด คือ การออกแบบภูมิทัศน์ โดยใช้ต้นไม้เดิม และสภาพแวดล้อมเดิมในการสร้างภาวนาสบายแก่ตัวอาคาร เพราะเป็นการประหยัดพลังงานที่คุ้มค่าและเหมาะสมที่สุด โดยแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดในปัจจุบันที่มีการใช้ปัจจัยทางธรรมชาติให้เอื้ออำนวยต่อการประหยัดพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และยังมีอิทธิพลอย่างมากต่อสภาวะภายในอาคารอีกด้วย ปัจจัยทางธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ การใช้ประโยชน์จากต้นไม้ใหญ่ การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยั่งยืน จะต้องออกแบบให้สะท้อนสภาพดั้งเดิมของพื้นที่ โดยการรักษาสภาพแวดล้อมและกายภาพเดิมของที่ตั้ง

4) สถาปัตยกรรมภายใน และการออกแบบตกแต่งภายใน ที่ควรนำมาพิจารณาในการออกแบบประเด็นสถาปัตยกรรมภายใน และการออกแบบตกแต่งภายในที่เด่นชัด คือ การออกแบบสถาปัตยกรรมภายในควรคำนึงถึงวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เพราะจะช่วยสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นโดยตรง นอกจากนี้ สถาปัตยกรรมภายในควรออกแบบโดยคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้วัสดุมาตกแต่ง เช่น ไม่ใช้โบราณวัตถุและวัตถุมงคลที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชนและสังคม มาเป็นส่วนในการประดับอาคารสถานที่

5) วัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้าง ที่ควรนำมาพิจารณาในการออกแบบประเด็นวัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้างที่เด่นชัด คือ การใช้วัสดุ ความสำคัญ และคุณค่าอยู่ที่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้ สถาปัตยกรรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและยั่งยืน ควรจะใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นการลงทุนที่ต่ำแต่ให้ผลคุ้มค่า

6) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ที่ควรนำมาพิจารณาในการออกแบบประเด็นการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่เด่นชัด คือ การออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยั่งยืน โดยเน้นการประหยัดพลังงานมากกว่าเน้นที่รูปแบบของตัวอาคาร และการออกแบบให้อาคารประหยัดพลังงานโดยการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมมากกว่าการใช้เทคโนโลยีในการจัดการสภาพแวดล้อม

7) กฎหมาย และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง ที่ควรนำมาพิจารณาในการออกแบบประเด็นกฎหมาย และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องที่เด่นชัด คือ การออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยั่งยืน ต้องออกแบบอย่างมีสำนึกมากกว่าที่กฎหมายกำหนด เพราะกฎหมายกำหนดเกณฑ์ขั้นสุดเท่านั้น

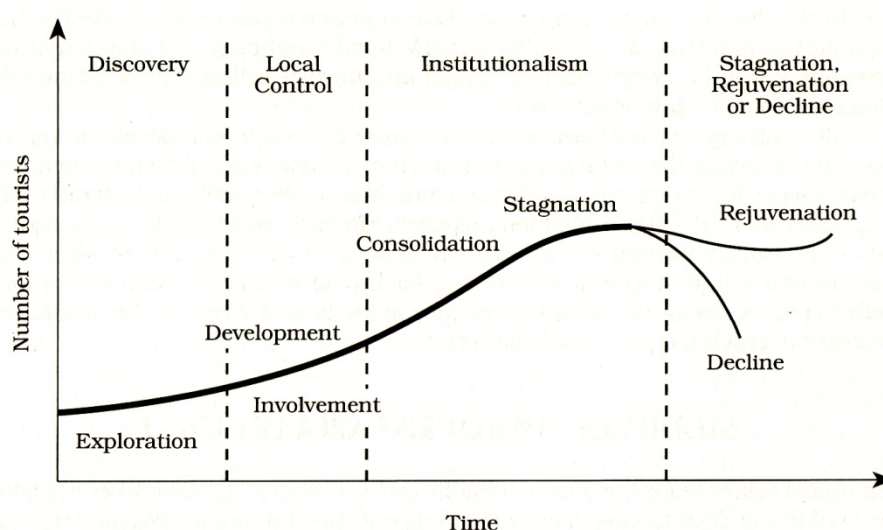
8) การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในประเด็นการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม แนวทางที่ควรนำมาพิจารณาในการออกแบบ คือ การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมควรจะทำทุกโครงการ ถึงแม้ว่ากฎหมายจะไม่มีมาตรการบังคับใช้ก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติในกลุ่มประเทศยุโรปหลายประเทศ

9) การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ในประเด็นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น แนวทางที่ควรนำมาพิจารณา คือ สถาปัตยกรรมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยั่งยืน จะเกิดขึ้น และสมบูรณ์ไม่ได้หากไม่พิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นทั้งในด้านการออกแบบและการจัดการ

2.3 เกณฑ์ในการกำหนดสถานที่ที่มีศักยภาพด้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงได้สรุปถึงความต้องการในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นหนทาง และเป็นเครื่องมือในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แต่โดยการท่องเที่ยวที่ผ่านมาแสดงดังภาพ 2.4 ดังนี้

ภาพที่ 2.4
วงจรของการท่องเที่ยว

ที่มา: Butler, 1980 quoted from France, 2002, p. 55.

จากภาพที่ 2.4 พบว่า การท่องเที่ยวมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการสำรวจ (exploration) โดยเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก เดินทางเพื่อหาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ โดยนักท่องเที่ยวได้ติดต่อกับชุมชนท้องถิ่นโดยตรง ต่อมา มีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องมีนักท่องเที่ยวเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นจนถึงจุดหยุดนิ่ง (stagnation) ซึ่งนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวจะเป็นการท่องเที่ยวซ้ำ จนแหล่งท่องเที่ยวต้องเปลี่ยนสภาพเป็นแบบอื่น ๆ (rejuvenation) เช่น การท่องเที่ยวผจญภัย กีฬา เป็นต้น หรือถึงจุดเสื่อมถอย (decline) จะเป็นนักท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ (day trip) จะเห็นว่าการท่องเที่ยวจึงควรมีการกำหนดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

โดยเกณฑ์การกำหนดสถานที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และข้อกำหนดในด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ประกอบด้วยพื้นที่ที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องและการใช้พื้นที่โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย โดยผู้วิจัยได้รวบรวมแนวทางจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้แนวทางไว้ ดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ASEAN National Tourism Organization) (2552)
- 2) สารสนเทศภูมิศาสตร์แหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2552)
- 3) สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540)
- 4) คณะวนศาสตร์ เกษตรศาสตร์ (2538)
- 5) บุญเลิศ จิตต์วัฒนา (2548, น.29-32)
- 6) สมชาติ อุ่อ้น (2552, น.109-111) โดยเสนอเกณฑ์ในการกำหนดสถานที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ตามตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.2

เกณฑ์ในการกำหนดสถานที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อกำหนดศักยภาพสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ที่มาของเกณฑ์ที่ศึกษา					
	1	2	3	4	5	6
คุณค่าทางด้านชีวภาพ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
คุณค่าทางสังคม ความเป็นมา ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญของลัทธิความเชื่อและศาสนา	✓					✓
ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	✓				✓	
ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว				✓		✓
ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ		✓				
ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว		✓		✓	✓	
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน		✓			✓	
การจัดการด้านการให้ความรู้ด้านการให้จิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม		✓		✓		
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว		✓				
ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว			✓			
ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว		✓	✓		✓	✓
ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่การมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย			✓	✓		

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ข้อกำหนดศักยภาพสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ที่มาของเกณฑ์การศึกษา					
	1	2	3	4	5	6
ความสอดคล้องระหว่างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปัจจุบันและที่จะพัฒนาในอนาคตกับกิจกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน				✓		
ด้านความนิยมของทรัพยากรท่องเที่ยว ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน					✓	✓
ด้านขีดความสามารถรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยว					✓	✓
ด้านผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากทรัพยากรท่องเที่ยว					✓	
สิ่งอำนวยความสะดวก						✓

หมายเหตุ: จัดทำโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2552.

จากตารางที่ 2.2 พบว่า เกณฑ์ในการกำหนดสถานที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น มีความสำคัญในด้านกายภาพ คือ คุณค่าทางด้านชีวภาพ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว และความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ความสำคัญในด้านกิจกรรม คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย การให้ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ความเกี่ยวข้องของแหล่งวัฒนธรรมต่อแหล่งธรรมชาติ

ความสำคัญในด้านชุมชนที่เกี่ยวข้อง คือ การกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยชุมชนต้องกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยว

2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทำเลที่ตั้งและสถานที่ท่องเที่ยว

2.4.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทำเลที่ตั้ง

ในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทำเลที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น สามารถใช้แนวทางที่สอดคล้องกันของการกำหนดทำเลที่ตั้งในด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบกับ การกำหนดทำเลที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีทฤษฎีที่สามารถนำมาเป็นแนวทางได้ ดังนี้

Von Thunen (1875) เป็นการระบุว่าการกำหนดทำเลที่ตั้งเพื่อการเพาะปลูกสินค้าเกษตร มีความเกี่ยวข้องกับหลัก 2 ประเด็น คือ ต้นทุนจากการใช้ที่ดิน และต้นทุนจากการขนส่งสินค้าเกษตรไปสู่ตลาดเพื่อจำหน่าย มีข้อสรุปว่าคุณภาพและลักษณะทางกายภาพของที่ดินมีลักษณะเหมือนกัน โดยชี้ให้เห็นว่าการผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่มีน้ำหนักรวมน้ำหนักมากหรือน้ำหนักน้อยควรจะเลือกเพาะปลูกในบริเวณที่ใกล้ตัวเมืองซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งของตลาด เพื่อให้ขนส่งมายังตลาดและจำหน่ายให้ผู้บริโภคได้ในเวลาอันรวดเร็ว ในทางตรงข้ามกับสินค้าทางการเกษตรที่มีน้ำหนักไม่มาก และสามารถเก็บรักษาไว้ได้นานอาจทำการเพาะปลูกในบริเวณห่างไกลจากตัวเมืองหรือตลาดได้

Alfred Weber (1965) เป็นการระบุเป็นแนวทางวิเคราะห์แหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรม โดยขึ้นอยู่กับผลของแรงดึงดูดระหว่างจุดต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการกำหนดแหล่งที่ตั้งนั้น คือแรงดึงดูดระหว่างจุดรวมของการบริโภคกับแหล่งวัตถุดิบ โดยถ้าสินค้าที่ผลิตได้นั้นต้องการวัตถุดิบที่มีน้ำหนักรวมน้ำหนักมากหรือวัตถุดิบมีอยู่เฉพาะบางท้องถิ่นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจะอยู่ที่แหล่งวัตถุดิบนั้น แต่ถ้าสินค้าที่หาได้ทั่วไปการเลือกทำเลที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมควรตั้งอยู่ใกล้ผู้บริโภค และมีความสัมพันธ์กับค่าจ้างแรงงานเนื่องจากที่ตั้งนั้น มีผลต่อค่าจ้างแรงงานที่แตกต่างกัน ซึ่งการเลือกทำเลที่ตั้งนั้นขึ้นอยู่กับต้นทุนของสินค้า และต้นทุนค่าขนส่งสินค้า

August Losch (1940) การศึกษาแหล่งที่ตั้งโดยรวมเรื่องอุปสงค์เป็นตัวแปรในเรื่องการกำหนดอาณาบริเวณ โดยการจัดรูปแบบของอาณาบริเวณจะเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พบว่า อุปสงค์สำหรับสินค้าแต่ละชนิดจะแปรผกผันกับราคาสินค้า ณ ที่ตั้งโรงงาน และแปรผกผันกับค่าขนส่งสินค้าจากโรงงานไปยังตลาด นอกจากนี้ค่าขนส่งยังมีความสำคัญคือ ลูกค้าที่อยู่ใกล้โรงงานสามารถซื้อสินค้าในราคาแตกต่างกับลูกค้าที่อยู่ห่างออกไปเนื่องจากลูกค้าที่อยู่ไกลต้องจ่ายค่าขนส่งมากกว่า ดังนั้น ถ้ารสนิยมผู้บริโภคไม่แตกต่างกันลูกค้าที่อยู่ห่างไกลย่อมบริโภคสินค้าน้อยลง

McCann (2002) ใช้แนวคิดเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งของ Alfred Weber เป็นแนวทางในการวิเคราะห์แหล่งทำเลที่ตั้ง โดยจะพิจารณาจากต้นทุนการขนส่งวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูป แต่เนื่องจากต้นทุนค่าขนส่งเมื่อเทียบกับต้นทุนการผลิตทั้งหมดแล้วมีค่าค่อนข้างต่ำ ดังนั้น McCann จึงรวมต้นทุนค่าเก็บรักษาเข้าไปด้วย ในการขนส่งสินค้าแต่ละครั้งจะเสียเวลาในการเดินทางโรงงานจึงต้องมีการเก็บสินค้าคงเหลือเพื่อไว้ให้ลูกค้า ดังนั้นในการวิเคราะห์ต้นทุนการขนส่งต้องรวมทั้งต้นทุนค่าขนส่ง และต้นทุนในการเก็บรักษาสินค้าด้วย

สุภาภรณ์ ห่อหริตานนท์ (2546) ได้ศึกษาปัจจัยกำหนดทำเลที่ตั้งอาคารสำนักงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความสามารถในการประกอบกิจการ ลักษณะการใช้พื้นที่สำหรับประกอบกิจการ ความสามารถในการเข้าถึงศูนย์กลางธุรกิจของเจ้าของกิจการ และความถี่ในการใช้สนามบิน เป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถอธิบายโอกาสในการเลือกทำเลที่ตั้ง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ ต้นทุนในการขนส่ง ขนาดของกิจการและรายได้ของกิจการ

รัชชัย โซนี่ (2550) ได้ศึกษาปัจจัยกำหนดทำเลที่ตั้งอาคารชุดเกรดเอในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งออกเป็นอาคารชุดที่อยู่ในเขตศูนย์กลางธุรกิจ และนอกเขตพื้นที่ศูนย์กลางธุรกิจ พบว่า มีองค์ประกอบที่สร้างความพึงพอใจแก่ผู้อยู่อาศัยแตกต่างกัน และพบว่า ปัจจัยที่กำหนดการเลือกทำเลที่ตั้งอาคารชุดของผู้ซื้อ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านรายได้ ขนาดพื้นที่ห้องชุดต่อคนที่ต้องการ ความถี่ในการใช้บริการทางด่วนต่อเดือน และระยะทางระหว่างสถานที่ทำงานในปัจจุบันกับพื้นที่ศูนย์กลางเมืองของผู้อยู่อาศัย

2.4.2 สถานที่กับการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545, น 115-120) ระบุว่า ตำแหน่งที่ตั้ง ระยะทาง และทิศทาง เป็นคุณสมบัติเชิงภูมิ คุณสมบัติเหล่านี้จะเป็นตัวแสดงความหมายทางภูมิศาสตร์ออกมาเพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวเกิดมีมิติสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนี้

1) ตำแหน่งที่ตั้ง โดยตำแหน่งที่ตั้งจะมีความหมายต่อการตัดสินใจในกระบวนการท่องเที่ยวมาก ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวจะให้ความหมายสองอย่าง คือ ที่ตั้งเชิงสถานที่และที่ตั้งเชิงระยะ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะให้ความหมายถึง ที่ตั้งเชิงสถานที่ เนื่องจากที่ตั้งเชิงสถานที่เป็นตัวอธิบายถึงสภาวะแวดล้อมต่อนักท่องเที่ยว

2) ระยะทาง โดยระยะทางจะเป็นคุณสมบัติเชิงภูมิที่มีผลต่อการตัดสินใจของการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อเวลา ค่าใช้จ่าย ชนิดและรูปแบบการเดินทาง และความรู้สึกของนักท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 2 ส่วนคือ ปัจจัยด้านระยะทางและปัจจัยด้านคุณสมบัติของเส้นทาง ซึ่งระยะทางเชิงภูมิจึงใช้เป็นระยะทางเชิงเวลา นอกเหนือจากระยะทางจริง ซึ่งวัดเป็นหน่วย เช่น กิโลเมตร เป็นต้น ดังนั้นระยะทางในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถสรุปได้ถึงความสามารถในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว

3) ทิศทาง เป็นคุณสมบัติเชิงภูมิที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของสถานที่ต่าง ๆ ในด้านความรู้สึกของนักท่องเที่ยว กับตำแหน่งของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะให้ความรู้สึก 2 ประการสำคัญ คือ เรื่องของเวลา กับเรื่องของคุณภูมิ ซึ่งแตกต่างจากระยะทางซึ่งเป็นคุณสมบัติเชิงภูมิที่มีผลต่อการตัดสินใจของการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว

จากการทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการหาทำเลที่ตั้ง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามแนวความคิดของ Von Thunen (1875) นำเสนอการหาทำเลที่ตั้งสินค้าเกษตร, Alfred Weber (1965), August Losch (1940), McCann (2000) นำเสนอการหาทำเลที่ตั้งสินค้าอุตสาหกรรม, สุภาภรณ์ ห่อหิรตานนท์ (2546) นำเสนอการหาทำเลที่ตั้งอาคารสำนักงานให้เช่า และรัชชัย ไซนี (2550) นำเสนอการหาทำเลที่ตั้งอาคารชุด ซึ่งนำเสนอการเลือกทำเลที่ตั้งที่ดีที่สุด และทฤษฎีเชิงภูมิศาสตร์ของสถานที่กับการท่องเที่ยว โดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545) สามารถสรุปปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการหาทำเลที่ตั้งได้และสามารถปรับในการวิจัยครั้งนี้ซึ่งเป็นแนวทางการหาทำเลที่ตั้งของสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนับเป็นรูปแบบของการบริการได้ ดังนี้

1) ต้นทุนสินค้า ประกอบด้วย ต้นทุนวัตถุดิบ ต้นทุนค่าขนส่งวัตถุดิบ และต้นทุนค่าจ้างแรงงาน สามารถนำมาปรับใช้กับทฤษฎีของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบริหารจัดการ หมายความว่า ในกรณีที่แหล่งท่องเที่ยวมีต้นทุนที่ต่ำนั้น จะสามารถกำหนดสถานที่ตั้งให้มีความเหมาะสม และมีความหลากหลายได้ ประกอบกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

2) ต้นทุนการขนส่งสินค้า ประกอบด้วย ต้นทุนค่าเก็บรักษา และต้นทุนการขนส่งสินค้าสู่ผู้บริโภค สามารถนำมาปรับใช้ได้กับทฤษฎีของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านความสามารถในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว คือ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการเข้าถึงจากสถานที่พักแรมถึงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งการเข้าถึงที่มีความสะดวกสามารถทำให้ต้นทุน ภาระค่าใช้จ่ายและเวลาในการเข้าถึงสถานที่พักแรมลดน้อยลง

3) ความถี่ในการใช้สินค้า ขนาดของกิจการและรายได้ของกิจการ สามารถนำมาปรับใช้ได้กับทฤษฎีของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ คือ อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละช่วงเวลาต่อความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น

2.5 ปัจจัยในการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อกำหนดสถานที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกณฑ์ในการกำหนดสถานที่ที่มีศักยภาพด้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทำเลที่ตั้งและสถานที่ท่องเที่ยว สามารถกำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสถานที่พักแรม และปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ 4 ด้าน ดังนี้

2.5.1 ลักษณะด้านกายภาพ

โดยลักษณะด้านกายภาพ แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1) ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว คือ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวและแหล่งธรรมชาติ ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

2) ลักษณะที่ตั้งของสถานที่พักแรม คือ ลักษณะการเข้าถึงพื้นที่ สถานที่พักแรมอยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยวท้องถิ่น สถานที่พักแรมตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบของสินค้าต่าง ๆ ในการให้บริการ และสถานที่พักแรมตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ

3) ลักษณะของการออกแบบ คือ สภาพแวดล้อมรอบตัวสถานที่พักแรม การออกแบบภายนอกสถานที่พักแรม การออกแบบสถานที่พักแรม วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสถานที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในสถานที่พักแรม

2.5.2 ลักษณะด้านกิจกรรม

ลักษณะด้านกิจกรรม คือ กิจกรรมสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ กิจกรรมสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนและวัฒนธรรม ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ความต่อเนื่องของแต่ละกิจกรรม

2.5.3 ชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง คือ ชุมชนท้องถิ่นต้องการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวข้องต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

2.5.4 ความถี่ในการใช้งานสถานที่พักผ่อน

ความถี่ในการใช้งานสถานที่พักผ่อน คือ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยชี้วัดความเป็นไปได้ของโครงการสถานที่พักผ่อนสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดสถานที่พักผ่อนสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 ปัจจัยนั้น จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละกรณีศึกษามาทำการเปรียบเทียบเพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ในการนำเสนอแนวทางการกำหนดสถานที่พักผ่อนสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ